

KULTURRÅDETS SKRIFTSERIE

2008:3

NORDISKA VÄGAR MOT EN

SKAPANDE

SKOLA

Statens kulturråd, Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1–5
Tel: 08 519 264 00 Fax: 08 519 264 99
Webbplats: www.kulturradet.se

Text: Amelie Tham, Ord, Ljud och Bildbyrån
Bild omslag: Johanna Hanno, Scanpix
Tryck: Elanders AB, 2008
© Statens kulturråd 2008
ISSN 1654-210X
ISBN 978-91-85259-54-0

INNEHÅLL

Inledning *sid 5*

Nordiska vägar mot en skapande skola *sid 6*

Program *sid 14*

Slutsatspapper 5 maj *sid 16*

INLEDNING

Den 5 maj 2008 arrangerade Statens kulturråd en nordisk konferens på temat kultur och skola.

Syftet med konferensen var att sprida och öka kunskapen om samverkan mellan skola och kulturliv utifrån den gemensamma kunskapsbas som de nordiska länderna rymmer. Det nordiska forskningsläget inom området skulle belysas samt lärande exempel ingå för att ge vidare inspiration och kunskap till att vidareutveckla arbetet med kultur i skolan.

Datum för konferensen, kallad Nordiska vägar mot en skapande skola, bestämdes i samråd med Kulturdepartementet till den 5 maj 2008 för att sammanfalla med de nordiska kulturministrarnas möte i Stockholm den 6 maj. Målgrupp för konferensen var nationella, regionala och lokala nyckelpersoner inom utbildnings- och kulturområdet som arbetar med att stärka kulturens roll i skolan.

Talarlista bestämdes utifrån konferensens tema och att det var önskvärt med talare från alla nordiska länder. Sveriges kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth och statssekreteraren på Utbildningsdepartementet, Amelie von Zweigbergk, höll inledningsanföranden. Konst- och performancegruppen Zirkus Lokomotiv genomförde delvis oannonserade kulturinslag som var mycket uppskattade.

Konferensen samlade ca 170 deltagare från alla nordiska länder och självstyrande områden utom Island och Grönland.

Deltagarna på konferensen antog ett antal slutsatser som finns i rapporten. Slutsatserna presenterades för de nordiska kulturministrarna på deras möte den 6 maj.

Nordiska vägar mot en Skapande skola kunde genomföras tack vare ett generöst bidrag från Nordiska ministerrådet.

Uppdraget att skriva rapporten gick till kulturjournalisten Amelie Tham som har mångårig erfarenhet av att skriva om kultur i skolan.

Kennet Johansson

Generaldirektör, Statens kulturråd

NORDISKA VÄGAR MOT EN SKAPANDE SKOLA

Många nationer satsar numera på ökat samarbete mellan kulturområdet och skolor. Den politiska strategin utgår från föreställningen att erfarenhet av kultur/konst-arter, estetisk gestaltning och kreativitet kommer att vara nödvändiga förmågor i framtidens samhällen.

Konferensen ”Nordiska vägar mot en skapande skola” syftade till att skapa fortsatt diskussion mellan de nordiska länderna både på en politisk och administrativ nivå, samt i den konkreta verksamheten. Konferensen skulle fokusera följande områden: strukturer och samordning, lärarutbildning och fortbildning, mötet mellan kulturpedagoger/konstnärer och lärare, barns och ungas inflytande, samt forskningsläget.

Den här rapporten lyfter fram och utvecklar några spår i konferensens olika presentationer.

För några år sedan kom rapporten ”Ekstraordinaert eller selvfølgelig” (2006)¹, en utvärdering av ”Den kulturelle skolesekken” som visade att det i Norge finns en oenighet om hur samarbetet mellan kultur och skola ska ske. Alltså en oenighet om hur ”kunst og kultur” ska ta plats i skolans vardag. Oenigheten, som kanske också kan ses som olika sätt att definiera ”kultur” och ”lärande”, var större ju högre upp man kom i administrationen. Det här är en oenighet som också finns i andra nordiska länder.

Förutom ”Den kulturelle skolesekken” har man i Norge för ett år sedan etablerat ”Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen”, inom Högskolan i Bodö. En institution som har ett nationellt uppdrag att utveckla ”konst- och kulturfacklig, estetisk och skapande kompetens hos barn, elever och anställda i förskolor, grundskolor och högre utbildning”. Ellen Saethre-McGuirk leder arbetet på Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen:

– Jag vill skilja på samarbete och samhandling mellan kulturinstitutioner och skolor. Samarbete ser jag som kortare projekt, medan samhandling kan ha ett bredare perspektiv. Ett exempel på det är när Rogelands Kunstmuseum i Stavanger formulerade ett avtal tillsammans med en grundskola i närheten, för gemensamt arbete som skulle pågå i flera år. Det var snarare processororienterat än projektorienterat.

Avgrensade projekt har ofta mer kortsiktiga mål och leder inte heller nödvändigtvis till lärande som är ämnesövergripande, från kulturämnen till skolans andra ämnen. Men samhandling, menar Ellen Saethre-McGuirk, innebär att man vill ha en mycket mer omfattande kommunikation mellan kulturinstitution och skola. Man skapar flera delprojekt som kan handla om både lärande i skolan och lärande om en kulturinstitution.

– Samarbetet mellan Rogelands Kunstmuseum och skolan berörde framför allt konst och konsthistoria. Men liknande projekt kan till exempel inkludera lärande inom områden som matematik, kemi och etik, eftersom så många olika fackkunskaper är viktiga inom en kulturinstitution. Tänker man sig projekten större, öppnar sig många olika områden.

Ellen Saethre-McGuirk menar att utvecklingen av barns kreativitet och deras förmåga att uttrycka sig av tradition har stor plats i norska skolor. Den norska lärarutbildningen lägger, menar hon, också stor vikt vid ”kunst og kultur”. Samtidigt konstaterar hon att det är mycket viktigt att utvidga diskussionen:

1. ”Ekstraordinaert eller selvfølgelig”, publicerad av NIFU-Step på uppdrag av det norska Kirke- och kulturdepartementet.

– Anne Bamford, som leder arbetet på ”Engine Room”, på University of the Arts i London, har utvärderat hur samarbetet mellan kultur och skola fungerar i Holland. Rapporten² konstaterar att undervisningen som rör konst och kultur till en del lägger stor vikt vid de estetiska ämnena som en färdighet (skill). Men man lägger mindre vikt vid utvecklingen av kreativ kompetens, innovation eller förmågan att tänka nya tankar. Man lägger överlag alltför stor vikt vid ”skill”. Ellen Saethre-McGuirk fortsätter:

– Jag tror att det är mycket möjligt att situationen i Norge kan vara densamma. Det betyder att den delen av det här området, som rör barns och ungas egen aktivitet, kanske består av två områden. Det handlar dels om särskilda färdigheter (skill), att kunna gestalta något enligt konst/kulturtraditionen, dels om kreativitet och innovation. Hon fortsätter:

– Det handlar också om kulturhistoria, kritiskt tänkande och teori, som viktiga aspekter av helheten. Men frågan är om skolan klarar att täcka de här olika aspekterna. All forskning visar att det finns många olika ingångar till kunskapsbyggande och lärandets olika mål. Arbetar man inte med detta så kan skolan ”förlora” många barn på vägen.

På konferensen betonade Ellen Saethre-McGuirk det stora behovet av fortbildning bland de estet-fackliga lärarna i Norge, den lärargrupp som särskilt ligger i fokus i den norska satsningen på samarbete kultur och skola.

– Jag tror att diskussionen om hur området ”konst och kultur” kan utvecklas också måste förankras i lärarutbildningen. Det måste finnas en större diskussion där om vad det egentligen handlar om att undervisa i de estetiska ämnena. Den diskussionen ska vara både kritisk, teoretisk, kulturhistorisk, praktisk, och samtidigt få med aspekter som rör utveckling av kreativitet och tänkande. Men än så länge kan det vara en stor variation mellan olika lärarutbildningar, både på nationell och nordisk nivå.

När det gäller skolledare och skolägare (kommuner, fylken eller andra ägare) menar Ellen Saethre-McGuirk att de måste ha respekt för att kreativt arbete för och med barn och unga är både ett särskilt område för lärande och dessutom ett område för politiska satsningar och därför av betydelse för barns och ungas framtid.

– Det finns ju nu en stark internationell politisk önskan att grunda de estetiska ämnena inom skolans kunskapsmål. Det betyder inte att det handlar om kunskap som vi ska mäta, men det rör sig om kunskaper som ändå anses ha ett tydligt värde. Det här är numera en starkt uttalad politisk vilja i bland annat Norge och de andra nordiska länderna, samt till exempel i England.

Denna politiska vilja att skapa ”kulturell kompetens” hos medborgarna är starkt knuten till ett rent ekonomiskt framtidsperspektiv. I England är 7,3 procent av landets ekonomi ett direkt resultat av det kreativa området. Det här är en sektor som förmodas fortsätta expandera också globalt. Och i England, säger Ellen Saethre-McGuirk, har staten numera en kanske inte aggressiv, men mycket aktiv, strategi för att medborgarna ska få ökade möjligheter att utveckla kulturell kompetens och kreativ kompetens.

Den strategin kallas ”Creative Britain – New Talents for the New Economy”. Det är en vision som förutspår att den lokala ekonomin i Englands största städer om tio år drivs av ”creative industries”, som bland annat omfattar arkitektur, konst, musik, teater och dans, film, reklam, hantverk, datorspel, radio och television. Den här visionen utgår från engelska skolors nya uppdrag att ”kultur” ska ha en tydlig plats i undervisningen.

Visionen handlar också om att i samarbete med landets kulturinstitutioner och företag inom kulturområdet skapa 5 000 lärling/praktikplatser varje år. Man ska också

2. Anne Bamford, ”Netwerken en verbindingen. Arts and Cultural Education in the Netherlands”.

utveckla nya samarbetsformer mellan skolor och högre utbildning, som särskilt ska rikta sig mot unga från 14 till 25 år.

Nordiska ministerrådet gjorde en stor omläggning av sina styr- och samarbetsformer under 2006. Ellen Saethre-McGuirk konstaterar att det har gjort det nordiska samarbetet påtagligt mer projektorienterat. På en nordisk nivå ser hon den utvecklingen som en parallell till brittiska strategier för kulturområdet.

– Jag tror personligen att det bara är en tidsfråga innan samma strategier förankras inom de nordiska nationerna, även om det inte sker på nordisk nivå som helhet. På administrativ nivå är vi helt enkelt inne i förändringsprocesser vars mål vi inte kan se tydligt än.

Vad kan det då betyda i praktiken för området kultur och skola?

– De här administrativa förändringsprocesserna kommer ganska snart att medföra nya samarbetsformer och ett nytt tänkande som får betydelse också på lokal nivå. Vi kommer att behöva samarbeta på tvären för att uppnå de här målen. Vi måste alltså bli mer öppna för att samhandla.

Vilka forskningsområden behöver utvecklas?

– Jag tror, säger Ellen Saethre-McGuirk, att vi måste börja se att saker hänger mycket närmare samman än vi menat tidigare. Det finns så många intressen inom området ”kultur och skola”, så många olika verksamheter, kulturinstitutioner, ekonomi, näringsliv, skola och högre utbildning. För att förstå vilken forskning vi behöver, måste vi först komma fram till vilken sorts kunskap vi saknar om de processer vi vill skapa.

I Finland har man nyligen avslutat en omfattande nationell satsning, ”Skapa nu”, ett projekt för ”kultur- och kreativetsfostran”. ”Skapa nu” riktade sig mot grundläggande utbildning, vuxenutbildning, yrkesutbildning, fortbildning m.m. ”Skapa nu” rör kulturarvet, konstarter/kultur, teknologi och kultur, samt ”innovationsförmåga och kreativitet i alla läroämnen”. Satsningen har bland annat involverat konst- och kulturinstitutioner, lärarorganisationer och näringslivet, i samarbete med samtliga skolformer.

Gun Oker-Blom, finska Utbildningsstyrelsen, presenterade ”Skapa nu” på konferensen:

– I Finland råder fortfarande ett relativt enhetligt kulturbegrepp. Den finska skolan och finska kulturinstitutioner ska arbeta för att ”stärka den nationella kulturen”. Vi är fortfarande en ung nation, jämfört med andra länder i Norden. Därför betonar vi fortfarande särskilt den delen av kulturens uppdrag. Gun Oker-Blom fortsätter:

– Det som jag ser som typiskt för kulturområdet i Finland är att det finns väldigt många aktiva aktörer på gräsrotsnivå. Det som skiljer oss från övriga Norden är att den finska staten inte gör stora ekonomiska satsningar, med öronmärkta medel, för att stärka kulturens roll i skolan, till exempel med språkutveckling som mål. De finska statliga stöden för samarbete kultur och skola är alltså strukturerade på ett annat sätt än till exempel i Sverige och Norge.

Gun Oker-Blom konstaterar att just den stora mängden aktörer samtidigt innebär att praktiken, det konkreta samarbetet mellan kulturområdet och skolor, kan bli splittrat. Barns och ungas möjligheter att möta kultur och arbeta i olika kulturformer, i skolan och på fritiden, varierar också mycket i hela landet.

– På det här området skulle man kunna göra mycket mer. I Finland är lärarna bra på att undervisa så att eleverna lär sig. Men de blir kanske inte lika bra på att tillämpa sina kunskaper på andra områden.

Sedan ett halvt år tillbaka finns det i Finland en ännu inofficiell handlingsplan för utveckling av skapande verksamhet i ”konst och färdighetsämnen” i skolan. Gun Oker-Blom:

– Den kan ge oss en bas för ett större understöd och stärka de här ämnens roll i läroplanen. Och därmed stärka de här områdenas betydelse i barns och ungdomars liv. Men det som ofta är svårast att förändra är enskilda skolors undervisningstraditioner, deras verksamhetskultur. Därför tror jag att vi måste få med rektorerna om samarbetet mellan kulturområdet och skolor ska kunna utvecklas. Många rektorer behöver kompetensutveckling om hur barn och unga kan arbeta mångsidigt och estetiskt i undervisningen, i alla ämnen.

Ämnesövergripande, tematiska arbeten så som begreppet används i andra nordiska länder är inte så vanligt i Finland. Den finska läroplanen innehåller i stället en rad ”temaområden” som alla skolor ska arbeta med. Det är ”centrala områden inom skolans fostran och undervisning”. Några av temaområdena är: ”Att växa som människa”, ”Kulturell identitet och internationalism”, ”Kommunikation och mediekunskap”, ”Deltagande, demokrati och entreprenörskap”, ”Ansvar för miljö, välfärd och en hållbar utveckling”. Det här är de områden, konstaterar Gun Oker-Blom, som ger oss tydligast möjligheter för utveckling av samarbeten mellan kultur och skola i Finland.

Några veckor efter konferensen ”Nordiska vägar till en skapande skola” fördelade Statens kulturråd första hälften, drygt 27 miljoner kronor, i satsningen ”Skapande skola”, som rör grundskolor, årskurs 7–9. Satsningen ska nå så många elever som möjligt över hela landet.

Vad säger handlingsplanerna om de sökandes strategier?

– Det ser verkligen olika ut i landet, säger Michael Matz på Statens kulturråd. Vi har fördelat pengar till 152 av de sökande, omkring 35 av dem är kommuner/huvudmän där man redan arbetar med de här frågorna. De har alltså redan skapat strukturer för samarbete mellan kultur och skola. När vi gjorde urvalet lade vi mer vikt vid kvaliteten i de sökandes långsiktiga handlingsplaner, mindre vikt faktiskt vid varje projekts innehåll.

Michael Matz betonar att de sökandes arbete med själva ansökan är en del av den problematisering Statens kulturråd vill uppmuntra. Ansökan ska arbetas fram i dialog och samarbete mellan skolor, kulturskolor och kulturinstitutioner, kulturkonsulenter eller kommunernas förvaltning. Enskilda skolor har till exempel sällan tillräcklig information om kulturutbudet.

– Ansökan till ”Skapande skola” har fått en del kritik för att det är för krångligt, för svårt. Men jag har hört att just det, att ansökan är krävande, också är bra och inspirerande. Det tvingar dem som söker att tänka igenom sitt projekt på djupet och diskutera de konkreta villkoren för det kommande samarbetet.

De ansökningar som nu har fått ekonomiskt stöd genom ”Skapande skola” har mycket olika karaktär. Några kommuner befinner sig alldeles i början av arbetet. Munkedal, en liten kommun med 10 000 invånare, ska utveckla samarbete mellan kulturpedagoger, kulturinstitutioner och två 7–9-skolor. Man skapar en ”kulturgrupp”, som ska bestå av lärar- och elevrepresentanter. Det långsiktiga målet är att genom elevernas eget skapande och kulturförmedling, i sjunde och åttonde klass, förbereda arbete med musikalerna som estetiskt språk i nionde klass. Ytterligare ett mål är att överbrygga sociala barriärer mellan skolorna.

Hultsfreds kommun har tidigare utvecklat lokala och regionala nätverk för utveckling av området kultur/skola. Skolorna arbetar enligt en kulturplan för barn och unga, lärarna får fortbildning inom området. Hultsfreds kommun ska utveckla ett projekt i två 7–9-skolor som ska utveckla pedagogik för området ”konst och vetenskap”. Projektet omfattar alla skolans ämnen, men ska särskilt betona samhälls- och naturvetenskapliga ämnen. Projektet utvecklas i samarbete med Virserums Konsthall och handlar bland annat om formgivning, byggande och teori.

Alla projekt inom satsningen ”Skapande Skola” ska göra en egen utvärdering, men Statens kulturråd kommer också att göra en fördjupad analys i samarbete med en forskare på Lärarhögskolan i Stockholm. Michael Matz igen:

– Jag har märkt att det ofta kan vara svårt att hitta utvärderingar av samarbetsprojekt mellan kultur och skola. Det tycks vara den del av projekten som får försvinna i hanteringen.

I regeringsdirektivet för ansökningar till ”Skapande skola” finns också ett krav att elever ska ha medverkat i utformandet av skolornas långsiktiga handlingsplaner. Det läggs alltså vikt vid att eleverna har möjligheter att komma med synpunkter på projektens utformning. I praktiken innebär det att projekt och handlingsplaner har diskuterats med skolornas elevråd.

I ett av projekten, som genomförs av alla 7–9-skolor i Karlstads kommun, vill man dock betona ett djupare inflytande från eleverna, där ska elever tillsammans med skolans lärare i högre grad både planera och styra hela arbetets innehåll. Projektets övergripande syfte är att stärka arbetet med estetiska lärprocesser i skolans olika ämnen.

Behovet av förändrad lärarutbildning betonades, på ett övergripande plan, av flera talare på konferensen. Per Dahlbeck, Lärarutbildningen, Malmö Högskola, tog upp frågan från ett mer konkret håll. Per Dahlbeck utbildar lärarstudenter med kompetens för förskola, fritidshem och grundskola på ”Kultur, medier, estetik”, ett huvudämne på institutionen ”Kultur, språk, medier” inom lärarutbildningen på Malmö Högskola. ”Kultur, medier, estetik” (KME) ska ge de blivande lärarna kompetenser i flera estetiska språk och därmed ett både bredare och djupare register för att utveckla ”flerspråkig” kommunikation tillsammans med eleverna.

Vilka kunskaper, menar du, behöver lärare i vår tid?

– Vi lever numera i något man kan kalla för ett estetiskt tidevarv, säger Per Dahlbeck. Barn och unga har mängder med estetiska erfarenheter och det kräver i sin tur att skolans lärare har en utvecklad estetisk språklighet. Lärare behöver mycket kunskap om kunskapande, de måste alltså ha kunskaper om vad bildning är, hur bildning uppstår. Det betyder att de själva måste ha djupa kunskaper om något. De måste ha egen erfarenhet av processen att fördjupa sig i ett område, kanske musik, kanske något annat. De måste ha varit med om att upptäcka alla nya frågor som kan uppstå i den sortens arbetsprocesser.

Många lärarutbildningar idag, menar Per Dahlbeck, är fångade i skolans traditioner. Det innebär att man avintellektualiserar själva kunskapandet för att hinna med utbildningens alla moment. Man får inte djup någonstans i utbildningen, men man nafsar i allt. Han fortsätter:

– Lärarutbildningar måste ge blivande lärare modet att göra bildningsresor, modet att fördjupa sig. I arbetet som lärare kommer de att behöva lusten och modet att vrida och vända på sin och elevernas förståelse av verkligheten. Och samtidigt, att hitta en

balans mellan den sortens självstyrt lärande och det lärande som skolsystemets formella kontrollinstanser kräver och mäter.

Sedan två år tillbaka prövar man inom huvudämnet ”Kultur, medier, estetik” nya former för undervisning tillsammans med olika skolor i Malmö och kulturinstitutioner. Lärarstudenterna får mer ansvar och helt andra erfarenheter än i sin vanliga praktik. Därmed hamnar ofta också skolornas elever i en annan sorts ramar för lärande.

Utgångspunkten är att undersöka frågor och områden som berör eleverna, de två genomförda projekten har handlat om identitet, respektive humor. Eleverna använder estetisk gestaltning för att undersöka och fördjupa sig inom området. De lärandeprocesser som uppstår tycks skapas genom ett flöde av kommunicerande, av språklighet och formulerande, både inom enskilda elever och mellan elever. Det handlar alltså både om lärande om ett område och om språkutveckling i olika former.

– Det vi prövar inom KME, säger Per Dahlbeck, utgör bara en del av studenternas lärarutbildning. Men nu diskuterar vi att pröva att göra en hel lärarutbildning för omkring fyrtio lärarstudenter utanför högskolan, tillsammans med skolor i ett område i Malmö. Det skulle handla både om konkret skolutveckling och utveckling av delar av lärarutbildningen.

Beth Juncker, professor i barnkultur på Danmarks Biblioteksskola, samt ordförande i nätverket för nordisk barnkulturforskning, BIN-Norden (www.bin-norden.net) argumenterade på konferensen för en större tydlighet om skillnaden mellan kultur i skolan och kultur på barns fria tid.

– När vi är inom kulturlivet har vi ett särskilt kulturbegrepp där konstarnas spelar en viktig roll. När vi är inom utbildningsområdet har vi på många sätt ett annat kulturbegrepp. Så det som stöter ihop är två olika kulturbegrepp och det skapar förvirring på många håll. Hon fortsätter:

– Problemet kan vara att när vi bjuder in en kulturinstitution till en skola så har skolan särskilda mål för sina elever. Skolan har också särskilda mål när den låter eleverna uppleva olika konstformer. Skolans ämnen och mål styr många gånger hur man vill arbeta med kulturområdet. Skolan har alltså särskilda intressen när barn och unga möter konstarnas i skolan. Och det ska skolan också ha.

Skolan ska också ansvara för att eleverna får en kritisk hållning till det de upplever, säger Beth Juncker. De ska få redskap för att gå bakom olika estetiska uttryck, bakom upplevelsen och därmed bidrar skolan till det breda bildningsbegreppet.

– Skolan ska ju inte bara erbjuda konstupplevelser som träffar oss känslomässigt, vi ska också kunna förhålla oss till konst som uttryck, kunna diskutera och värdera de konstarnas vi möter.

Många aktörer vill väldigt mycket med skolan. Hur ser prioriteringarna ut i Danmark?

– I Danmark finns Huskunstnerordningen, som innebär att konstnärer kan arbeta på skolor eller förskolor under fjorton dagar till en månad. Men det är samma fenomen, att man bjuder in konsten till skolans institutioner. Samtidigt håller man nu i Danmark på att utveckla kulturskolor, som är en utveckling av den danska kommunala musikskolan. Kulturskolan ska, liksom musikskolan, arbeta med barn och unga på deras fritid.

Hur mycket styr traditionerna samarbetet?

– När politiker vill satsa på kultur för barn och unga knyter de det nästan alltid till institutioner, museer eller skolor. Det verkar som om de har mycket svårt att tänka i

andra banor än institutioner. Jag menar att skolor och andra institutioner är viktiga platser för barn och unga, för att möta kultur och arbeta med konstarna på nya sätt. Men det kräver att vi utvecklar en ny grund inom skolans ramar, så att inte lärare och kulturpedagoger blir varandras gisslan. Och vi måste utveckla en ny professionell plattform, en vision om vad mötet mellan kulturområdet och skolan ska ge. Annars kan det utvecklas svårhanterliga intressekonflikter. Beth Juncker fortsätter:

– En sådan vision finns inte ännu. Men just nu är fokus på det här området så starkt. Alla står ju för närvarande och undrar: Vad är det för ett nytt arbetsområde vi går in på? Hur kan vi berika och inte bekämpa varandra?

Det nordiska nätverket för barnkulturforskning, BIN-Norden, har under de senaste åren gjort en stor översikt av forskning om kultur för barn och unga, på fritid och i skolan. Syftet är just att bidra till att en ny professionell plattform formuleras. Beth Juncker:

– När skolor bjuder in konstnärer gör de det därför att konstnärerna har andra sorters alfabeten. Det handlar om bildkonstens språk, musikens språk, andra konststarters språk, som ska respekteras för vad de är. Det är det nya professionella område som kan utvecklas, ett område som också kan ge skolans lärare inspiration.

Finns det en brist på kunskap hos kulturpedagoger/konstnärer om skolan? Och hos lärare om olika konstarter?

– Ja, det gör det. Men det är viktigt att komma ihåg att lärarna inte ska bli konstnärer, konstnärerna ska inte heller bli lärare. Men det vi behöver är alltså en sorts tredje sammanhang som kan skapa mening. Skolans pedagogik behöver utmaningar att arbeta på andra sätt i vår tid, kreativt, innovativt, vid sidan om de arbetssätt som skolan redan behärskar. Beth Juncker fortsätter:

– Jag var en gång med om en musikupplevelse i en skola. Det var en fantastisk orkester, som heter ”Crusade”, vilket ju betyder korståg. I samband med att orkestern kom till skolan formulerade lärarna några arbetsuppgifter om korståg under medeltiden. Det kan ju finnas många orsaker till att en orkester tar namnet ”Crusade”. Men de här lärarna tänkte genast hur det kan kopplas samman med både historieundervisningen och religionsundervisningen. Och jag menar att det blir fullständigt absurt.

Lärarna strävar efter att skapa mening, konstaterar Beth Juncker. Men vid ett sådant här tillfälle måste man i stället fråga sig: Vad är en musikalisk upplevelse? Hur kan den konstnärliga process eleven och lärare blir indragna i tack vare ”Crusade” bidra till andra processer i skolan?

– Det är ju i alla fall inte säkert att den kan bidra innehållsmässigt till historieundervisningen. Den bidrar till något helt annat. Alltså innovativa, kreativa processer som utvecklar och utmanar skolans pedagogik, och det man brukar kalla temaarbeten, på helt nya sätt.

Beth Juncker har två visioner. Den ena rör konst och kultur i institutionssammanhang, som förskolor och skolor. Den andra handlar om att barn och unga ska erbjudas den kultur och konst som skapas för dem också utanför institutionerna. De ska själva kunna gå, till exempel på teater, utanför skoltid.

– Vi har en lysande barnteater i Danmark, men den är praktiskt taget osynlig på barns och ungas fritid. För närvarande spelar de allra flesta teatrar nästan bara på skoltid, vi försummar alltså ett reguljärt kulturliv för barn.

Beth Juncker konstaterade på konferensen att dansk kultur- och skolpolitik saknar en tradition som argumenterar konstruktivt för det estetiskas betydelse i vardagen, som en ram, en möjlighet att tolka alla livets olika känslomässiga värden. Att vi saknar den kultursynen är inte bara en brist, säger hon, det är en mindre katastrof.

– Hela den politik som råder på det barnkulturella fältet är ett bevis för det. När vi talar om varför konstaterarna ska in i skolan hämtar vi argumenten från fel områden. Och det utarmar konstaterarnas möjligheter i skolan. Om man läser skolors handlingsplaner hittar man ofta många formuleringar om vad barn ska lära sig, vad barn ska förstå genom mötet med olika konstater. Men jag menar att om konstnärliga upplevelser ska komma in i skolans arbete handlar det inte i första hand om att lära sig, om att förstå. Det handlar om att möta ett bildspråk, ett teaterspråk, ett musikspråk och så vidare, det handlar i första hand om att möta det estetiska. Beth Juncker fortsätter:

– Det estetiska berikar oss med estetisk erfarenhet och det är det som jag ser som det huvudsakliga argumentet för varför konstaterarna ska in i skolan. Det handlar om att de estetiska språken kan göra det möjligt för oss att förhålla oss till de stora frågorna om livet och döden, att vi får estetiska erfarenheter som ger oss tolkningsmöjligheter för våra känslor.

När politiker i Danmark vill få in mer konst och kultur i skolan så är det, menar Beth Juncker, ett exempel på hur utbildningspolitiken sätts att styra kulturpolitiken. Politikernas perspektiv är att konst och kultur ska handla om lärande. Många vuxna har ju, konstaterar hon, en vision om att barn och unga nästan alltid ska befinna sig i institutionella sammanhang där de ska lära sig olika saker.

– Men det där är ju en illusion. Vuxna har ofta en dröm om att de kan slå sju flugor i samma smäll just när det handlar om barn. Men det tänkandet skapar bara moras. Vi måste också ha respekt för barns och ungas estetiska produktivitet i deras vardag utanför institutionerna. Det handlar alltså om två helt olika områden för lärande och de ska få finnas sida vid sida. Och vi vuxna måste skapa ramar för båda de områdena.

PROGRAM

Nordisk konferens arrangerad av Statens kulturråd i samband med Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet, 5 maj, Filmhuset, Stockholm

09.00–09.10 Välkomsttal av Kennet Johansson, Statens kulturråd

09.10–09.20 Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth

09.20–09.30 Statssekreterare Amelie von Zweigbergk, Utbildningsdepartementet

09.30–10.00 Kulturrådet presenterar Skapande skola, regeringens strategi för att stärka kulturens roll i skolan, samt programmet Dans i skolan

10.00–10.15 Zirkus Lokomotiv

10.15–10.45 Beth Junker, Forskningsrådsprofessor ved Danmarks Biblioteksskole och ledare för BIN-Norden, (Børnekulturforskere i Norden) laver en mindre oversigt over aktuel forskning på feltet, samt fokuserer på de problemstillinger, der åbner sig, når det ekspressive kulturliv skal gå i samspil med det instrumentelle skoleliv og når den leg, der er til for at kvalificere nu'et sættes i samspil med den 'læring' i skoler som må og skal kvalificere for fremtiden.

11.15–11.45 Den kulturelle skolesekken, ett norskt äventyr

Sekretariatsleder for den norske satsingen, Astrid Holen, redegjør for Den kulturelle skolesekken, og hvilke utfordringer som man møter når satsingen nå skal utvides til å gjelde alle elever fra 1.-13. trinn.

11.45–12.15 Varför ska kultur och skola mötas?

Per Dahlbeck, universitetsadjunkt, Lärarhögskolan i Malmö talar om vad som kan uppstå i mötet mellan kultur och skola och hur man kan förstå detta möte.

13.15–13.45 Kunstrådets huskunstnerordning

Det danske Kunstråd ønsker at fremme børn og unges møde med den professionelle kunst og give dem et indblik i kunstneriske processer, bl.a. via huskunstnerordningen, der har eksisteret siden 2004. Lisbet Vestergaard fra Kunststyrelsen fortæller om ordningens opbygning og foreløbige erfaringer.

13.45–14.15 Skapa nu

Gun Oker-Blom undervisningsråd vid Utbildningsstyrelsen i Finland ger en lägesbeskrivning av arbetet med konst och kultur i skolan i Finland.

14.15–14.30 Zirkus Lokomotiv

14.30–14.45 Amelie Tham (kulturjournalist och författare) och David Hallal (Myndigheten för skolutveckling) presenterar boken Den andra möjligheten – estetik och kultur i skolans lärande

Boken problematiserar och diskuterar det som faktiskt sker när barn, unga och pedagoger prövar olika estetiska språk för att utveckla kunskap inom lärandets olika områden.

Texten diskuterar kunskap som begrepp, de krav den nya praktiken ställer på pedagoger, samt hur estetiskt arbete öppnar möjligheter för barns och ungas inflytande över lärandets innehåll.

14.45–15.15 Formidling med blanke ark?

Kunst- og kulturkompetansen i opplæringssektoren er et relevant spørsmål i dagens utdanningsdebatt. Statistikk fra Norge viser at bare litt over 50 prosent av lærerne som underviser i de estetiske fagene har fordypning i fagene, selv om det er flere studier som viser at høy faglig kvalitet og pedagogisk kompetanse hos lærere er et sentralt vilkår for kvalitet i skolen. Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen har fått i oppdrag å avdekke kompetansebehov innen fagfeltet. Med dette som ballast undersøkes det i dette foredraget hvilken strategier man kan igangsette for å endre dagens situasjon. Ellen Sæthre-McGuirk, Ph.D. Senter- og forskningsleder, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen.

15.15–15.45 Kunsten at netværke

Chefkonsulent Jan Helmer-Petersen, Børnekulturens Netværk, taler om strategier og erfaringer fra netværkssamarbejde mellem skole- og kultursektoren i Danmark

15.45–16.00 Zirkus Lokomotiv

16.30–17.00 Filmpedagogisk utveklingsarbeite

Klas Viklund, handläggare på Svenska Filminstitutet, ger en bakgrund till det filmpedagogiska utveklingsarbetet i Sverige och ger exempel på hur samspelet mellan nationella, regionala och kommunala insatser bidragit till att främja arbetet med film i skolan.

17.00–17.30 Konstens institutioner och skolans värld – hinder och möjligheter för hållbart samarbete

Reflektioner utifrån Nordiska Akvarellmuseets åttaåriga verksamhet. Benita Nilsson, tidigare gymnasielärare; nu utveklingschef på Nordiska Akvarellmuseet.

17.30–18.00 Sammanfattning och mötets slutsatser – Karin Helander, Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet

Moderator för konferensen är Professor Karin Helander, Institutionen för musik- och teatervetenskap och föreståndare för Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet.

Konferensen inleds den 4 maj kl 18.00 med supé, mingel och kulturinslag i Kulturrådets lokaler, Filmhuset, Borgvägen 1–5, Stockholm.

Konferensen arrangeras av Statens kulturråd med stöd av Nordiska ministerrådet i samband med Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2008.

SLUTSATSPAPPER 5 MAJ

FN:s konvention om barnets rättigheter är ett levande dokument för de nordiska länderna. Där stadgas barnets rätt att delta i kulturlivet och till eget skapande. För att öka möjligheterna att nå alla barn har de nordiska länderna etablerat ett betydelsefullt kulturarbete bland annat i skolorna. Arbetet tar sin utgångspunkt i skolans styrdokument som slår fast kulturens betydelse för lärandet. Gemensamt för de nordiska länderna är att arbetet präglas av ett barnperspektiv.

Ändå vet vi genom studier och rapporter att många barn och ungdomar inte får tillgång till den kultur som de har rätt till.

Därför har dagens konferens i Stockholm haft som syfte att fördjupa kunskapen om hur man i de nordiska länderna har arbetat för att hitta hållbara former för sitt barn- och ungdomskulturarbete inom skolans ramar.

Mötet har varit ett bra och fruktbart tillfälle till att utbyta kunskaper där erfarenheter såväl utifrån skolans, som från kulturlivets perspektiv, har mötts. Behovet av en tvärspektoriell plattform som detta möte har blivit tydligt.

Det nordiska arbetet med kultur i skolan belystes från många håll: framgångsfaktorer och hinder ur ett forskningsperspektiv och vilka utmaningar som mötet kultur – skola innebär och reflektioner kring detta möte, om vad nationella strukturella insatser kan betyda för barns tillgång till kultur och eget skapande, exempelvis Den kulturelle skolesekken, huskunstnerordningen, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, Børnekulturens Netværk, Skolbio og Skapande skola, samt hur estetiskt arbete i skolan kan öka barns och ungas möjligheter till inflytande.

Utvärderingar visar att arbetet går framåt, att kännedomen om varandras kunskapsområden ökar och att betydelsen av möten och nätverkande är stor. Genom att enas om följande slutsatser vill mötet lyfta fram behovet av ett fortsatt kulturellt skolutvecklingsarbete i Norden.

Det är betydelsefullt att:

- kulturlivet och skolan gemensamt formulerar mål och insatser
- fasta strukturer finns för samordning och kunskapsutveckling
- metodutveckling görs och sprids till berörda
- konstnärer och personal i skolan erbjuds verktyg genom utbildning, fortbildning och aktivt deltagande
- kunskapen om långsiktiga effekter av att arbeta med kultur i skolan ökar
- barns och ungas deltagande i det kulturella livet lyfts fram såväl utifrån hur konst och kultur berikar oss som människor, men även utifrån de utmaningar som kunskapsområdet ställer
- stärka det nordiska samarbetet kring dessa frågor genom erfarenhetsutbyte och best practise

Konferensen kan konstatera att nordisk samverkan kring dessa frågor i en mer formaliserad form är positivt för att tillgodose alla barns och ungdomars rätt till kultur och eget skapande.